

RADÍME: Vičenec vikolistý - ďatelinovina s veľkým potenciálom

Na Slovensku sa v rámci ďatelinovín pestovaných na zelené kŕmenie a pre výrobu konzervovaných krmív v prevažnej miere pestujú lucerna siata, ďatelina lúčna a ďatelina plazivá. Ostatné, vzhľadom na tradíciu, areál ich pestovania, dostupnosť osív na trhu, kvalitatívne a produkčné vlastnosti, sa pestujú len okrajovo.

Pri delení ďatelinovín z týchto hľadísk sa zabúda na význam vičenca vikolistého (*Onobrychis viciaefolia* SCOP), (miestne názvy Esparzeta, Špargeta).

Charakteristika

Vičenec vikolistý je trvác (4 - 5 rokov) ďatelinovina, uplatňuje sa na chudobných, kamenistých pôdach od repnej (Podunajská rovina), cez zemiakovú (Myjavská pahorkatina) až po horskú výrobnú oblasť (Oravská vrchovina). Najlepšie sa mu darí na vápencovom podklade, neznáša ťažké pôdy s vysokou hladinou spodnej vody. V prvom roku vytvára najmä bočné koreňky plytko pod povrchom pôdy, čo umožňuje pre normálny vývin porastu využiť aj malý úhrn zrážok. V ďalších rokoch zakoreňuje hlavným koreňom do hĺbky 2 - 6 m, čím sa stáva suchovzdorným a zároveň kamenistú pôdu melioruje (prevažná časť koreňovej sústavy preniká do vrchnej časti pôdy pôdneho profilu). V zahraničí sa preto využíva na biomelioráciu pôdy po odstránení vinohradov a pred ich znovuzaložením (Francúzsko, Taliansko, Španielsko a i.), ale aj pre ostatné kategórie poľnohospodárskej pôdy (Veľká Británia). Koreňový krčok je dobre vyvinutý, rastlina z neho intenzívne obrastá. Jeho ďalšou prednosťou je mrazuvzdornosť (zvyšuje sa pri pestovaní v miešanke s trávami), čo mu umožňuje byť dostatočne produkčný aj v horších prírodných podmienkach podhorských oblastí. Vičenec vikolistý má jednokosnú (ozimnú) a viackosnú (jarnú) formu. Viackosné odrody poskytujú vyššie úrody, ale sú menej trváce. Na krčku sa tvorí 6 - 10 hrubých stoniek vyplnených stržňom. Rastlina je vzpriamená, vysoká 0,7 - 1 m, počet internódií je v priemere 6 - 8.

Listy sú nepárnoperovité, sivozelenej farby, chlpaté, eliptického tvaru, zložené z 10 - 14 jariem. Súkvetie tvoria strapce jasnoružovej farby. Vičenec vikolistý bohato kvitne v každej kosbe, struk je jednosemenný, užší, semeno je obličkovitého tvaru so svetlým pupkom, zelenohnedej farby, hmotnosť tisíc semien je 17 - 24 g (nevylúštené osivo), resp. 13 - 16 g (vylúštené osivo).

Pestovanie

Pri pestovaní na ornej pôde a klasickom spracovaní pôdy vyžaduje v základnej príprave hlbokú orbu, v predsejbovej urovnanie a utuženie povrchu pôdy. Nároky na výživu N:P:K sú 1:1,5:2 pri dávke 60 - 70 kg.ha⁻¹ N. Vývoj na jar je rýchly, rýchlo obrastá. U nás pestované odrody sú stredne odolné voči políhaniu, zdravotný stav je dobrý. V teplejších rokoch poskytuje tri kosby, trvácnosť porastu je 2 - 3 roky. Vysieva sa skoro na jar s krycou plodinou (najčastejšie jačmeň jarný) do hĺbky 20 - 40 mm, do medziriadku 125 - 250 mm (pre osivárske porasty 300 - 400 mm). Výsevok v monokultúre je pri vylúštenom osive 70 - 90 kg.ha⁻¹, pri nevylúštenom 140 - 170 kg.ha⁻¹ (pre osivárske porasty 70 - 90 kg.ha⁻¹). Po sebe sa neznáša na pozemku šesť rokov (môže nastať "vičencová únava pôdy").

Prínosy vičenca

V nížinných polohách nahrádza lucernu siatu, vo vyšších polohách trpiacich suchom ďatelinu lúčnu. Zároveň je výbornou predplodinou pre obilniny (trojročný porast zanecháva v pôde 140 kg.ha⁻¹ N), najmä pre pšenicu a patrí medzi najlepšie medonosné rastliny (1 ha porastu vičenca vikolistého zabezpečí produkciu 80 - 160 kg včelieho medu). Je vhodný pre zelené kŕmenie a pasenie hovädzieho dobytku (najmä dojnic), krm poskytuje o 7 - 10 dní skôr než lucerna siata. V porovnaní s lucernou siatou a ďatelinou lúčnou neopadávajú pri sušení lístky a suší sa rýchlo, preto je vhodný najmä pre produkciu výborného sena. Prvá kosba sa zberá v štádiu kvitnutia. Drevnatie pomaly a až do začiatku kvitnutia intenzívne rastie a hromadí v koreňoch živiny. To podporuje jeho trvácnosť. V ďalších kosbách, najmä v druhom a treťom úžitkovom roku, sa zberá na začiatku kvitnutia. Priemerná ročná úroda je 3,0 - 4,8 t.ha⁻¹ sušiny. Je možné pestovať ho v miešankách, napr. s lucernou siatou (odrody Europe, Lucia, Palava, Zuzana), ladencom rožkatým (Lotar, Malejovský, Polom), timotejkou lúčnou (Levočská, Sobol, Timola), mätonohom hybridným (Odra), ovsíkom obyčajným (Median), kostravou lúčnou (Benfesta, Levočská, Otava), reznáčkou laločnatou (Milona, Niva, Rela), stoklasom bezbranným (u nás sa v súčasnosti nepestuje), medzirodovými hybridmi (Bečva, Felina, Perun), ale vzhľadom na jeho výborné nutričné vlastnosti je vhodný aj pre pestovanie v monokultúre.

Na Slovensko boli v minulosti dovážané odrody poľské (jednokosné), ale neosvedčili sa. U nás sú s dobrými výsledkami pestované odrody Višňovský vícesečný (rok povolenia 1946) a Bučiansky (rok povolenia 1962). U nás, ale aj v Čechách, sa pestoval v rámci krmovinárskych osevných postupov (vičenec vikolistý bol v osevnom postupe zastúpený podielom 25 %).

Ďatelinoviny sú typickými bielkovinovými krmovinami. Nie je možné skrmovať ich samostatne pre nedostatok energie a riziko nadúvania zvierat. Nepriaznivý (vysoký) zlučovací pomer (podľa Sommera a kol.: Potreba živín a výživná hodnota krmív pre hovädzí dobytok, ovce a kozy) (LS 27,5 - 22,4, ĎL 21,6 - 18,9), teda vysoký obsah dusíkatých látok (NL) (s narastaním podielu sušiny v priebehu vegetácie pri lucerne siatej 268 - 164, pri ĎL 221 - 144 g.kg⁻¹ NL v sušine) a nízky obsah energie (LS 6,09 - 4,63, ĎL 6,37 - 4,87 MJ NEL.kg⁻¹). Táto nevýhoda skrmovania dvoch hlavných ďatelinovín je čiastočne nižšia pri vičenci vikolistom, ktorý nižším obsahom NL (224 - 133 kg⁻¹ v sušine) a relatívne vyšším obsahom energie (6,64 - 4,61 kg⁻¹ NEL v sušine) zabezpečuje vyrovnanější zlučovací pomer (21,2 - 18,2). To súvisí pravdepodobne s obsahom tuku, ktorý je v porovnaní s lucernou siatou v zberových štádiách o 4,2 - 38,8 % vyšší. V rámci celej skupiny ďatelinovín poskytuje vičenec vikolistý najvyrovnanější zlučovací pomer poukazujúci na vyrovnanosť krmu z hľadiska obsahu NL a energie. Poskytuje kvalitnejší a chutnejší krm než iné ďatelinoviny, čo vo svojich prácach potvrdzujú šľachtitelia, pracovníci výskumu, ale aj praxe.

Preto pri zohľadnení jeho nutričných, melioračných vlastností a nenáročnosti na prírodné podmienky je vhodné zaraďovať ho do ďatelinovino-trávných miešaniek na ornej pôde ako náhradu za lucernu siatu a ďatelinu lúčnu v podmienkach pre nich menej vhodných. Tam, kde sa vyskytuje v pomerne veľkom zastúpení v trvalých trávnych porastoch, je predpoklad jeho úspešného pestovania aj na ornej pôde ako výbornej krmoviny vhodnej pre ekologický systém hospodárenia na pôde.